

Türkiye'nin Kazakistan ve Azerbaycan ile ticari ilişkileri

TOBB ETÜ Dış Ticaret Topluluğu Orta Asya Araştırmaları Grubu

Mustafa KARATOKUŞ
Veli ŞAFAK
Cem KORKUT

Türkiye, sermaye miktarı açısından Kazakistan'daki en büyük dördüncü yatırımcı ülkedir. Kazakistan'da Türk sermayeli 129 şirket faaliyet göstermektedir ve toplam sermaye miktarı 1,2 milyar doları aşmıştır. Kazakistan'daki Türk yatırımları, yüzde 86'sı yerel halka olmak üzere on bin kişiye istihdam yaratmıştır.

Türkiye ile Kazakistan arasında Kazakistan'ın bağımsızlığından itibaren son derece sıcak ilişkiler tesis edilmiştir. Bağımsızlığından sonra, Kazakistan'ı ilk tanıyan ve ülkede ilk büyükelçilik açan ülke Türkiye olmuştur. Kazakistan ile ticari ve ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Yatırımlara bakıldığında, Kazakistan'ın, Orta Asya'da Türk yatırımlarının önemli bir kısmına ev sahipliği yapmakta olduğunu görüyoruz. Türkiye, sermaye miktarı açısından Kazakistan'daki en büyük dördüncü yatırımcı ülkedir. Kazakistan'da Türk sermayeli 129 şirket faaliyet göstermektedir ve toplam sermaye miktarı 1,2 milyar doları aşmıştır. Kazakistan'daki Türk yatırımları, yüzde 86'sı yerel halka olmak üzere on bin kişiye istihdam yaratmıştır. Müteahhitlik hizmetlerine bakıldığında ise, Türk firmaları tarafından Kazakistan'da üstlenilen müteahhitlik projeleri toplamının dokuz milyar dolara ulaşmış olduğunu görüyoruz. Astana'daki birçok devlet binası, otel, sosyal tesis Türk müteahhitlerince inşa edilmiştir ve halen de bu şehirdeki faaliyetler sürmektedir. Ülkelerimiz arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesinde ulaştırma büyük bir önem arz etmektedir. Ulaştırma konusunda, süre ve taşıma maliyeti avantajı

sağlayan demiryolu taşımacılığının da teşvik edilmesi fayda sağlayacaktır. Bunlarla birlikte, Türkiye'den eleman götürme, çalışma lisansı, oturma izni ve vizelerin alımı sırasında karmaşık prosedürler ve yüksek fiyatlar, Türk işadamları açısından sorun teşkil etmektedir. Türk firmalarının karşılaştığı bu sorunların çözümsel bir yaklaşımla ele alınması, ticari ve ekonomik ilişkilerimize katkı sağlayacaktır.

TÜRKİYE AZERBAYCAN TİCARİ İLİŞKİLERİ

Azerbaycan'la ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi yönünde çeşitli tarihlerde bir-

çok protokol ve anlaşma imzalanmıştır. Bunlar arasında yatırımcılarımız açısından önem taşıyan "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Hakkında Anlaşma" ve "Türkiye ile Azerbaycan Arasında Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması"dır. Bu anlaşmalardan ilki 31 Temmuz 1996 tarihinden itibaren, diğeri ise 1 Ocak 1998 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Geçiş döneminde olan ve yatırıma ihtiyacı bulunan Azerbaycan'a Türk sermayesinin katkısı önemli boyutlardadır.

1991 yılından itibaren gelişen siyasi ve ekonomik ilişkilere paralel olarak artan dış ticaret hacmimiz ülkemiz lehine fazla vermektedir. Ancak, 1998 yılında yaşanan Rusya krizi sonrası Ruble'nin devalüe edilmesinin de etkisi ile Rus malları Azerbaycan pazarında mutlak fiyat avantajı sağlamış ve halkın gelir seviyesinin de düşük olması sebebiyle fiyatı, talebi belirleyici en önemli kriter haline getirmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, ülkemizden gelen mallara olan talep azalmıştır. Bu durum, Azerbaycan'da iş yapan işadamlarımızı da doğrudan etkilemiştir. 1999 yılında Azerbaycan ile olan ticaretimizde geçmiş yıllara göre düşme görülmüştür. 1996, 1997 ve 1998 yıllarında en fazla ithalatın yapıldığı ülke Türkiye iken, 1999 ve 2000 yıllarında Rusya'dan sonra ikinci sırada yer almıştır. İhracatımızın düşmesinde önemli etkenlerden biri de müteahhit firmalarımızın üstlenmiş oldukları taahhüt işlerinin büyük ölçüde tamamlanmış olması ve yeni büyük projelerin başlamamasıdır. 2001 ve 2002 yıllarında ihracatımız yeniden artmaya başlamıştır. Ancak son yıllarda artan enerji fiyatları sonucu yine açık veren bir dış ticaretimiz oluşmuştur.

Türkiye'nin Azerbaycan'dan ithal ettiği başlıca mallar; doğalgaz, dizel yakıtı, pamuk, ham petrol, polietilen, deri, alkollü içecekler, ham alüminyum, benzin... Türkiye'nin Azerbaycan'a ihraç ettiği başlıca mallar ise sanayi ürünleri, ağır makineler, gıda malzemeleri, sağlık ürünleri, elektrik enerjisi, binek otomobil ve ekipmanları, mobilya, inşaat malzemeleri, beyaz eşya, telekomünikasyon teçhizatı, kablolar, elektrik malzemeleri olarak sayılabilir.

AZERBAYCAN'DA MEVCUT TÜRK YATIRIMCILARI

Azerbaycan birçok avantajları ile Türk işadamları tarafından yatırım ve ticari faaliyet göstermek açılarından tercih edilen bir ülkedir. Bu itibarla birçok Türk şirketi Azerbaycan'da müşterek müessese kurmuş, şube veya temsilcilik açmıştır. Değişik alanlarda faaliyet gösteren Türk firmalarının büyük bir kısmı ticaret yapmakta veya küçük ve orta ölçekli yatırımı tercih etmektedir. Bu firmaların faaliyet alanları; petrol, telekomünikasyon, bankacılık ve sigortacılık, gıda malları imalatı, eğitim, basın-yayın, tekstil ve konfeksiyon, taşımacılık, otomotiv, orman ürünleri, demir-çelik, demir dışı metaller, inşaat malzemeleri ve müteahhitlik hizmetleri gibi sektörlerdedir.

Türk şirketleri, Azerbaycan'ın serbest piyasa ekonomisine geçişinde, doğrudan ve dolaylı olarak, tecrübeleriyle önemli rol oynamaktadırlar. Azerbaycan'da halen değişik sektörlerde toplam 2.500 civarında Türk şirketi faaliyet göstermektedir. Türk firmalarının Azerbaycan'da gerçekleştirdikleri yatırımların miktarının on milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmekte ve yaklaşık elli bin kişi istihdam edilmektedir. Ülkede petrol dışı yabancı sermaye yatırımlarında Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Azerbaycan'da irili ufaklı yüzden fazla Türk müteahhitlik firmasının üstlenmiş olduğu toplam taahhüt miktarı yaklaşık üç milyar dolardır. Bakü Uluslararası Havalimanı ve A.C. Merkez Bankası binası gibi önemli prestij binalarının yer aldığı işlerin büyük kısmı başarıyla tamamlanarak teslim edilmiştir. Bu sektörde yaklaşık dokuz bin kişi istihdam edilmekte olup, bunların yüzde 70'i Azeri vatandaşıdır. Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren Türk sermayeli dokuz banka ve yedi sigorta şirketi bulunmaktadır.

Türk şirketleri, Azerbaycan'ın serbest piyasa ekonomisine geçişinde, doğrudan ve dolaylı olarak, tecrübeleriyle önemli rol oynamaktadırlar. Azerbaycan'da halen değişik sektörlerde toplam 2500 civarında Türk şirketi faaliyet göstermektedir.

